گفتار ۵

۱) موارد کاربرد روش های شناخت در ارائه خدمات راهنمایی و مشاوره چیست؟

پیش از شناخت دانش آموز ارائه خدمات راهنمایی به او امکان پذیر نیست از طریق روش های شناخت مشاور با استعداد، هوش، نگرش وضع جسمانی و روانی و محدودیت او آشنایی شود و هیچ باعث می شود تا بتوان توصیه ها یا شیوه های درمانی راهکارهای مناسبتری برای کمک ارائه دهد روش های شناخت متعدد هستند عینی، عینی-ذهنی، ذهنی ولی شناخت دانش آموز در صورتی معتبر است که اطلاعاتی که توسط این روش ها بدست می آید درست تفسیر شود

---

۲) تفاوت عمده روش های عینی و ذهنی در چیست؟

در روش های عینی مشاور از آزمون استفاده می کند که آزمون وسیله ای عینی برای سنجش رفتاری هست عینیت آزمون به خاطر این است که قضاوت ذهنی مصری در اجرا، نمره گذاری و تفسیر آن دخالت ندارد

در روش های ذهنی مثل مصاحبه و مشاهده و ... قضاوت و نظر ارزیاب در نتیجه سنجش مؤثر است.

---

۳) انواع آزمون ها از نظر شکل را توضیح دهید؟

آزمون ها از نظر شکل به ابزاری، کتبی، شفاهی تقسیم می شوند

آزمون ابزاری ← آزمون شونده توسط ابزاری مثل مکعب سنجیده می شود و آزمون کننده از او می خواهد مثلاً چیزی را بسازد

آزمون کتبی ← ~ ~ پاسخ پرسش های مطرح شده را می نویسد

آزمون شفاهی ← ~ پاسخ پرسش های مطرح شده را بیان می کند و آزمون کننده جواب را یادداشت می کند

---

۴) آیا ویژگی اعتبار و روایی آزمون ها منحصر به شکل یا موضوع مشخص از آزمون ها دارد چرا؟ خیر

آزمون ها به منظور شناخت و طبقه بندی دانش آموزان، ارزشیابی آن ها، کشف استعدادها و رغبت ها و شناخت محدودیت ها و نیازهای او اجرا می شوند پس مشاور باید از آزمون هایی استفاده کند که اعتبار داشته باشند. آزمونی معتبر است که منعکس همان ویژگی و خصوصیت مورد نظر - و نه چیز دیگری را - با دقت بسنجد

۵) منظور از استفاده از آزمون ها را توضیح دهید؟

آزمون ها به منظور شناخت و طبقه بندی و جابگزینی صحیح دانش آموزان، ارزشیابی شیوه آموزش، کشف استعداد و رغبت دانش آموز به منظور تدوین برنامه آموزشی صحیح، شناخت محدودیت ها و تشخیص مشکلات و نیاز دانش آموز اجرا می شوند

---

۶) با استفاده از مشاهده، چه نوع اطلاعاتی را می توان درباره دانش آموز بدست آورد؟

در روش مشاهده که عملی فعال و ارادی است مشاور یا مشاهده رفتار و اعمال دانش آموز ابتدا فرضیه را طرح می کند و بعد به دنبال پاسخ می گردد

از طریق مشاهده خصوصیاتی مثل ← تنش، تحریک پذیری، زود رنجی، خستگی، تندخویی و افسردگی ← دانش آموز به آسانی تشخیص داده می شود

مشاهده آنچه ابزار خاصی نمی خواهد ولی مشاور باید از آمادگی فنی و تخصصی کافی برخوردار باشد

---

۷) در انجام مشاهده رعایت چه نکاتی ضرورت دارد؟

۱) مشاهده گر قبل از آغاز مشاهده ← باید بداند چه هدفی از مشاهده دارد و چه رفتاری را می خواهد مشاهده کند و نیز متحیر خواهد شد

۲) مشاهده باید در موقعیتی واقعی انجام شود تا نتیجه آن معتبر باشد برای رسیدن به این هدف باید مشاهده گر موقعیت های طبیعی را انتخاب کند و مشاهده شونده نباید بداند که مورد مشاهده قرار گرفته

۳) با یک بار مشاهده نمی توان درباره رفتار یا اعمال فرد قضاوت کرد چون ممکن است این رفتار، رفتار واقعی فرد نباشد پس باید به دفعات متعدد و موقعیت های دیگر رفتار مورد مشاهده قرار گیرد

۴) هر لحظه رفتار یک نفر مشاهده شود تا دقت در مشاهده بیشتر شود و جزئیات رفتار مشاهده شود و در نتیجه به اطلاعات بیشتری از مشاهده شونده برسد

۵) مشاهده گر هنگام مشاهده باید از یادداشت برداری و ثبت نتایج خودداری کند و بلافاصله بعد از پایان مشاهده نتایج یادداشت شود

---

۸) اشکالات و محدودیت های مشاهده را با مصاحبه مقایسه کنید؟

مشاهده: عقاید و نظرات و پیشداوری های مشاور در نتیجه مشاهده سوگیر است و احتمال فراموش شدن برخی موارد مشاهده هست به همین خاطر مشاور نباید صرفا به مشاهده تکیه کند و باید از سایر روش ها در شناخت دانش آموز کمک گیرد

مصاحبه: در مصاحبه باید برای کسب اطلاعات طرحی روشن داشت تا در جریان مصاحبه سردرگمی ایجاد نشود

سوالات روشن و مشخص باشد با لحنی دوستانه پرسیده شود

۱) در حین مصاحبه مشاور یادداشت نکند بعد از پایان مصاحبه مشاور مطالبی که باید یادداشت شود را بنویسد

۳) برخی مطالب مصاحبه محرمانه اند و نباید با کسی در بین گذاشته شود

۴) انجام مصاحبه به مکانی امن و آرام نیاز دارد و باید بین مراجع و مشاور رابطه ای گرم برقرار شود

۹) هر یک از مصاحبه های آزاد و محدود چه کاربردهایی دارند؟

مصاحبهٔ محدود: به منظور حقیقت یابی و تأیید و تکذیب اطلاعات قبلی و یافتن جواب نکات مبهم انجام می شود و مصاحبه گر پرسش هایش در محدودهٔ معین و مشخصی است

مصاحبه آزاد: در مصاحبهٔ آزاد مصاحبه مشاوره ای است مراجع و مشاور برای حل مشکلی گفت و گو می کنند. در آن قید و شرطی وجود ندارد و پرسش ها و پاسخ ها انعطاف بیشتری بیشتری دارد

۱۰) در زمینهٔ تهیهٔ پرسشنامه توجه به چه مقدماتی ضرورت دارد؟

۱) مسئله و موضوعی که در صدد سنجش آن هستیم را مشخص کنیم و سپس سؤالات بر اساس آن ها باشد

۲) تعداد و نوع پرسش های هر پرسش نامه نباید زیاد یا طولانی باشد [باید توان و دامنهٔ توجه پاسخگو مد نظر قرار گیرد]
هر چه تعداد سؤال ↑ با خستگی فرد ↑ و در نتیجه دقت او در پاسخ کمتر می شود

۳) هر سؤال فقط یک خصیصه را بسنجد

۴) سؤالاتی که بار عاطفی اند در آغاز پرسش نامه مطرح نشوند

۵) سؤالات عمومی که پاسخ به آن ها آسانتر است ابتدا مطرح شوند

۱۱) انواع پرسش نامه از نظر هدف را توضیح دهید؟

پرسش نامه با سؤالات باز:

در این نوع پرسش نامه پاسخ گو آزاد است که هر طوری جواب دهد و در جواب گویی محدودیتی ندارد مثل نظر فرد در مورد برنامهٔ آموزشی مدرسه

پرسش نامه با سؤالات بسته:

پاسخ گو در اینجا محدودیت دارد و ناگزیر است صرفاً یکی از پاسخ های ارائه شده را که مناسبتر است انتخاب کند

۱۲) موارد کاربرد، مزایا، محدودیت مشاهده، مصاحبه، پرسشنامه را با هم مقایسه کنید؟

مشاهده:

کاربرد: فرد یا مشاور از طریق مشاهده تلاش می کند از طریق طرح و نقشهٔ معین و از قبل تهیه شده فرضیه خود را اثبات کند

مزایا: خصوصیاتی مثل تنش، تحریک پذیری، افسردگی، خستگی، تندخویی و زودرنجی مراجع به آسانی قابل تشخیص است

محدودیت: عقاید و نظرات و پیشداوری مشاهده گر در تفسیر نتایج مؤثر است. احتمال فراموش شدن موارد مشاهده شده وجود دارد
پس مشاهده گر برای رسیدن به نتیجهٔ درست نباید به مشاهده تکیه کند بلکه باید از سایر روش ها نیز استفاده کند

مصاحبه :

کاربرد : مصاحبه گفت‌وگوی حضوری هدفمند مراجع و مشاور است که علی‌رغم صرف وقت و هزینهٔ زیاد روش مناسبی برای شناسایی و کسب اطلاعات در زمینه رفتارهای عادی و غیرعادی مصاحبه شونده است

مزایا : برای حقیقت یابی و تأیید و تکذیب اطلاعات قبلی و یافتن پاسخ نکات مبهم و ناشناخته انجام می‌شود (مصاحبه محدود) و هم امکان دارد مشاوره‌ای باشد که مراجع و مشاور برای حل مشکل گفت‌وگو می‌کنند (مصاحبه آزاد) که در آن قید و شرطی ندارد { نتایج آن دقیق‌تر است چون رفتارهای فرد مشاهده می‌شود }

محدودیت : به محیطی آرام و امن نیاز دارد - باید بین مشاور و مراجع رابطهٔ حسنه شکل گیرد - نیاز به گوش دادن فعال دارد - سؤالات باید روشن و با لحنی دوستانه پرسیده شود - نباید در حین مصاحبه یادداشت برداری شود - برخی مطالب در جلسه مصاحبه محرمانه اند و نباید با کسی در میان گذاشته شود

پرسش نامه :

کاربرد : از ابزاری است که خصوصیات افراد را در زمینه های متعدد می سنجد

مزایا : پرسش نامه در مقایسه با مصاحبه مقرون به صرفه‌تر و انجام آن سریع‌تر است ولی نتایج مصاحبه دقیق‌تر است

محدودیت ها : باید پرسش نامه با هدف اجرا شود . چون در پرسشنامه امکان طفره رفتن از واقعیت هست نتایج آن قطعی نیست پس باید نتایج بدست آمده از پرسش نامه را با مصاحبه و مشاهده و ... همراه کند

گاهی باید بعضی سؤالات پرسشنامه به صورت حضوری با دانش آموز بررسی شود تا مشاور بتواند با مشاهدهٔ حالات و رفتار دانش آموز ضمن پاسخگویی او شناخت بهتری داشته باشد

---

۱۳) در تهیه مقیاس درجه بندی توجه به چه نکاتی ضرورت دارد ؟

۱) ویژگی های سنجیدنی باید به طور روشن مشخص شود تا در تشخیص صفات برای پاسخگو هیچ ابهامی نباشد مثلاً ممکن است برداشت هر فرد از نظم متفاوت باشد پس باید در مقیاس درجه بندی تعریف معینی از انضباط ارائه شود تا افراد مختلف در توجیه آن دچار ابهام نشوند

۲) خصوصیات و رفتارهای سنجیدنی قابل مشاهده باشند در صورتی که رفتار و خصیصه قابل مشاهده نباشد سنجش و ارزیابی آن امکان ندارد

∴ مقیاس درجه بندی دربارهٔ خصوصیات رفتاری بارز و مشخص عملی است

۳) درجات خصوصیات و رفتارهای سنجیدنی باید به دقت معین شود تا سنجیدنی بتواند به آن ها پاسخ دقیق دهد

می توان خصوصیتی را با درجه ضعیف، متوسط، خوب، بسیار خوب مورد ارزیابی قرار داد

هرچه درجات کمتر، دقت سنجش کمتر خواهد بود / افزایش بیش از حد درجات به خاطر نزدیکی صفات سنجیدنی کار ارزیابی را مشکل می کند

---

۱۴) از دفترچهٔ خاطرات نوجوان و جوانان چه بهره ای در راهنمایی و مشاورهٔ آنان می توان گرفت ؟

دفترچه خاطرات مشاور را در شناخت حالات روانی و عواطف و افکار و احساسات آنان یاری می کند. شرح حال نویسی تاریخچهٔ خانواده تحصیلات، شیوهٔ تربیت فرد در خانواده، روابط اعضا با هم، علاقهٔ فرد به تحصیل، اهداف فرد، آرزوهای شغلی و ... را معلوم می کند و مشاور تصویر روشنی از وضع زندگی دانش آموز بدست می آورد و می تواند رفتار آتی او را پیش بینی کند

۱۵) آیا صرفاً با تکیه بر دفترچهٔ خاطرات می‌توان به راهنمایی و مشاوره نویسندهٔ آن پرداخت؟ چرا خیر

مشاور برای تعبیر و تفسیر نتایج شرح حال باید اطلاعات وسیعی دربارهٔ دانش آموز و محیط زندگی او داشته باشد و صرفاً بر محتوای شرح حال [illegible] نکند. توجه دقیق به نکاتی که در شرح حال آمده مثل طول نوشته، امیدواری و ناامیدی، رعایت نظم و ترتیب، اصطلاحات مورد استفاده، تکرار نام فرد خاص در متن می‌تواند مشاور را در شناخت دانش آموز یاری کند. مشاور می‌تواند مصاحبه‌ای با دانش آموز جهت رفع موارد ابهام ترتیب دهد

---

۱۶) موارد کاربرد گروه سنجی در امر راهنمایی و مشاوره را بیان کنید؟ ۲

در گروه سنجی موقعیت هر فردی در گروه نسبت به دیگران (۱) براساس ملاک و معیار معینی ارزیابی می‌شود هدف آن است که میزان پذیرش (۲) یا عدم پذیرش افراد گروه نسبت به هم و روابط هر فرد با دیگر اعضای گروه مشخص شود. از این طریق دانش آموز اجتماعی یا گوشه گیر معلوم می‌شود و علاوه بر شناخت خصوصیات شخصیتی و رفتاری (۳) کسانی را که مایل به شرکت در فعالیت های خاص اجتماعی هستند مشخص می‌شود

---

۱۷) برای استفاده از گروه سنجی در گردآوری اطلاعات وجود چه شرایط و مقدماتی ضروری است؟

اولاً ← باید افراد گروه کاملاً همدیگر را بشناسند و از خصوصیات رفتاری هم آگاه باشند تا بتوانند دربارهٔ صفت مشخص شده دربارهٔ هم قضاوت کنند

ثانیاً ← مفهوم صفتی که مورد سنجش قرار می‌گیرد برای ارزیاب روشن باشد [صفت افراد با گذشت زمان تغییر می‌کند و نتایج گروه سنجی همیشه و در همه زمانها معتبر نیست]

ثالثاً ← نتایج گروه سنجی باید محرمانه تلقی گردد و با هیچ فرد دیگری مطرح نشود

---

۱۸) در شیوهٔ گروه سنجی استفاده از صفت مشخص و استفاده از پرسشنامه را توضیح دهید؟

گروه سنجی با ۲ شیوه ← استفاده از صفت مشخص
← بهره گیری از پرسشنامه
انجام می‌شود

در شیوهٔ استفاده از صفت مشخص: که در مدارس رواج دارد. از دانش آموز خواسته می‌شود براساس صفتی همکلاسی های خود را ارزیابی کند و نام دانش آموزی که دارای آن صفت است بنویسد

بهره گیری از پرسش نامه: هدف شناخت و قضاوت دانش آموزان دربارهٔ خصوصیات شخصیتی هم است

براساس پرسش نامه ای نگرش ها و احساسات افراد گروه نسبت به هم ارزیابی می‌شود براساس پرسش نامه دانش آموزان کسانی که آن خصیصه را دارند مشخص می‌کنند معلم یا مشاور با مطالعهٔ پرسش نامهٔ تکمیل شده دانش آموزان را می‌شناسد

۱۹ ← کتاب

۱) پرونده راهنمایی حداقل باید شامل چه اطلاعاتی باشد؟

۱) مشخصات اساسی (نام، نام خانوادگی، سن، محل سکونت، مذهب، زبان مادری، کلاس

۲) وضع ظاهری (قد، وزن، بیماری، نواقص عضوی)

۳) رفتار در مدرسه و کلاس (انجام تکالیف، درس مورد علاقه، دقت و توجه، رغبت طلبی، پیشرفت، سن ورود به مدرسه، توانایی و ضعف تحصیلی، موارد تغییر مدرسه، توان و ضعف تحصیلی)

۴) رفتار هنگام بازی (فردی یا گروهی، علاقه صدری به رهبری کرده یا پیروی از دیگران، بازی مورد علاقه)

۵) ارتباط با دوستان (تعداد دوستان، خصوصیات دوستان، نحوه برخورد با دوستان، سن آن‌ها)

۶) ویژگی شخصیتی (درون گرا یا برون گرا، شادی یا حزن، خونسردی یا هیجانی، راست گویی یا دروغ گویی، واقع بینی یا خیالبافی و ...)

۷) روابط خانوادگی (وضع اجتماعی - اقتصادی - فرهنگی خانواده، تعداد و مشخصات اعضای خانواده، شغل والدین و ...)

۸) فعالیت خارج از مدرسه و نحوه استفاده از اوقات فراغت